

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Одеського національного медичного університету
(протокол № 12 від 25 червня 2021 р.)*

Редакційна колегія:

Доннікова І.А. - доктор філософських наук, доцент, завідувачка кафедри філософії Національного університету «Одеська морська академія»;

Кривцова Н.В. - кандидат психологічних наук, генеральний директор ТОВ МАПА керівник Психологічної служби та провідний спеціаліст Навчально-виробничого комплексу інноваційних технологій навчання, інформатизації та безперервної освіти Одеського національного медичного університету;

Ляшенко Д.М. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та біоетики Одеського національного медичного університету;

Медянова О.В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії та біоетики Одеського національного медичного університету;

Терзі О.О. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та біоетики Одеського національного медичного університету.

Відповідальний редактор:

Ханжи В.Б. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та біоетики Одеського національного медичного університету.

Рецензенти:

Райхерт К.В. - кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;

Родіна Н.В. - доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Л 937 Людина як цілісність: соціально-гуманітарний та природничо-науковий полілог : Збірник матеріалів IV Міжнародної наукової конференції (20 травня 2021 р., м. Одеса) / Одеськ. нац. мед. ун-т, каф. філософії та біоетики , психологічна служба, НВК ІТНІБО; Міжнародна академія психосінергетики та альфології та ін. ; ред. кол. : В. Б. Ханжи (відп. ред.) та ін. – Одеса, 2021. – 249 с.

У збірнику матеріалів запропоновано міждисциплінарний погляд на актуальні проблеми буття людини. Представлено результати осмислення людини як цілісності через співставлення філософських, соціально-гуманітарних і природничо-наукових підходів. Для дослідників питань людського існування та самовдосконалення.

Матеріали опубліковані в авторській редакції.

Редакційна колегія не завжди поділяє позиції авторів. За точність та достовірність викладеного матеріалу всю відповідальність несуть автори.

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ В. СОЛОВЙОВА: ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Вергелес Костянтин Миколайович

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри філософії та суспільних наук

Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова

Шкільнікова Тетяна Юріївна

старший викладач кафедри філософії та суспільних наук

Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова

Проблема природи, походження та сутності людини цікавила людство в усі часи і розглядалась з найрізноманітніших точок зору. До розв'язання зазначеної проблеми та пошуків відповідей на виникаючі питання долучались не тільки філософи, богослови, але й вчені різних «точних» та природничих наук. Людина є вінцем творіння Бога, вважали і вважають представники релігійної спільноти – вона є вершиною природної еволюції, всупереч їм, твердять філософи-матеріалісти і природознавці. Проте й сьогодні людина залишається великою таємницею і не менш великою загадкою, яку не так просто розгадати і яка не піддається логічному поясненню навіть відомим вченим світу. Відтак у питаннях антропології й понині робляться лише певні припущення щодо сутності людини, її природи, перспектив розвитку та космічного і соціально-історичного призначення.

У даній роботі ми хочемо зосередити свою увагу на деяких аспектах творчого здобутку відомого нам філософа, який досліджував людину з двох позицій, а саме – релігійної та філософської антропології – Володимира Соловйова.

Філософія В. Соловйова, за своєю суттю – антропоцентрична. У центрі уваги його роздумів стояла Людина як вершина творіння, як найвищий прояв Софії (Божественної мудрості).

Так, у творі «Читання про боголюдство» (1878) В. Соловйов прагнув показати історію всього людства в контексті питань соціального буття. Він вважає, що боголюдина (надлюдина) виступає універсальною істотою і є по відношенню до всього існуючого в світі єдністю, благом, істиною і красою. І причиною цього є сама природа, яка ще задовго до появи людей прагнула до єдності, що є неодмінною умовою абсолютної досконалості. Але переважна більшість людей навіть і не намагається подолати розбіжності, які насправді ведуть до єдності і абсолютної досконалості. Деякі люди все більше і більше занурюються у сферу природознавчих досліджень, геть забуваючи про релігію, не усвідомлюючи, що вона є вищим аспектом буття. А інші, навпаки, надто захоплюються релігією, не помічаючи при цьому, жодних позитивних наслідків від отримуваних наукових знань [2]. Тому, А. В. Соловйов прагнув подолати існуючий розрив між наукою і релігією у розумінні людини та створити цілісне світобачення, яке складається з синтезу науки, філософії та релігії.

У творі «Сенс любові» В. Соловйов намагається підійти до тлумачення сутності людини через призму розуміння природи та сутності емоційної любові. Для цього він прагне віднайти відповідь на звичне людське запитання: «Для чого вона потрібна? Для того, щоб зробити людину сильнішою, чи навпаки – послабити її?». Розмірковуючи над даною проблемою, він робить припущення, що емоційна людська любов є надзвичайно складним явищем природного відбору, за допомогою якого вищі сили намагаються створити надлюдину, тобто наступну ланку еволюційного ланцюжка. Поряд з цим В. Соловйов в першій частині своєї книги стверджує, що має бути певний сенс для емоційної (чуттєвої) любовної пристрасті. Цю пристрасть інколи називають статевою, метою якої є просте продовження роду. Тому більшість пересічних людей вважає, що коли це почуття зникає, людина починає розуміти, що любов – це ніщо інше як ілюзія, потьмарення розуму, результатом якого є переростання почуття любові у розчарування.

В. Соловйов не погоджується з цією думкою та прагне відшукати справжню суть та значення статевої любові, показуючи для чого вона потрібна і

що існує вона не просто так. У протиріччя цьому він висуває іншу ідею, ідею про те, що статева любов людини не є лише основою для продовження роду, а має слугувати засобом для повної трансформації буття. Він стверджує, що почуття є вищим проявом людської сутності, і вони можуть відмежувати буденне життя від світу ілюзій. В. Соловйов статева любов вважає жертвою егоїзму, він показує, що основа егоїзму не в тому, що людина визнає у собі виняткову якість чи найвищу самооцінку, а в тому що кожна людина унікальна і має на це право. Егоїзм виявляється, коли людина не може визнати винятковості інших людей, бо «всі люди рівні». Але любов знищує цей егоїзм, оскільки люблячи, людина визнає винятковою іншу людину (об'єкт кохання) [1].

Шукаючи справжнього вияву любові, В. Соловйов у своїй книзі висуває гіпотезу про те, що без загальної трансформації світу ми не зможемо досягти загальної мети любові. Вона залишиться в житті людини коротким емоційним спалахом, енергія якого переходитиме у відтворення матеріальних тіл.

Подальші дослідження даної проблеми приводять В.Соловйова до спроби визначити кінцеву мету любові. На його думку, ця мета не може бути лише засобом єднання двох індивідуальностей, а й має стати засобом перетворення всього світу. Відтак це перетворення руйнує його матеріальні основи. Тому він ототожнює матерію з Жінкою, а Бога з Чоловіком, демонструючи мету нашої любові у єднанні жіночої природи з чоловічою сутністю. Хоча після цього Соловйов «спускає нас на землю», вказуючи, що це лише ознака світла, яке змінюється на розчарування, з яким потрібно змиритися. Як бачимо, таке розуміння сутності істинної любові є чисто релігійним.

Проте, він прагнув осмислити сутність любові, не лише спираючись на релігійні її тлумачення, а й на свій власний життєвий досвід. Відомо, що в його особистому житті було багато жінок, в яких був закоханий і вважав це почуття любов'ю, ще й сподівався при цьому, що вони також відчують до нього ті самі почуття. Але після багатьох відмов жінок він почав замислюватися над тим, що, можливо, не всім людям дано любити. Він стверджував, що в кожного

з нас закладена любов, але її потрібно вміти віддавати, це як замок і ключ, який потрібно підібрати, для того щоб відчинити [3, с. 501-508].

На розуміння людини та світу В. Соловйовим істотний вплив мав також християнський платонізм П. Юркевича, якого він зазнав на початку свого творчого шляху. Саме під впливом філософії П.Юркевича у нього сформувалася філософсько-релігійна установка, якою він керувався впродовж всього свого життя. Більш характерно він виклав свою релігійну позицію у творі «Духовні основи життя» 1882-1884рр. Тут він розкриває основні християнські поняття: молитва, піст, милостиня. В. Соловйов турбувався за свій народ, за його долю, за долю Європи та всього світу. Тому і вказував на небезпеки, які можуть виникнути, якщо віддалитися від Бога. Соловйов говорив: «Молися Богу, допомагай людям, стримуй свою природу, уподібнююся внутрішньо до Живої Боголюдини Христа, признавай Його дійсну присутність у Церкві і постав собі за ціль вносити його Дух у всі ділянки людського і природного життя, щоб через нас з'єднався Боголюдський ланцюг творіння, щоб небо поєдналося із землею».

Окрім того, В. Соловйов розглядав і інші богословські концепти, через призму свого бачення Церкви, християнської держави та суспільства. Він намагався допомогти людям пізнати Істину, полегшити вибір людини на користь добра, сформувавши християнську філософію, віддавшись повністю на служіння Божому Царству. Це дуже важливо, адже питання релігії і досі актуальні. У думках Соловйова християнське покликання полягає у тому, щоб Христос був присутній у всіх і всьому. Адже, перед кожним своїм кроком людина запитує себе: «Чи міг би Христос так вчинити? Чи благословить Він мене на той вчинок.».

В. Соловйов не підтримував думку виключення Бога із матеріального буття та звести його присутність лиш до певних релігійних практик. Він називав це атеїзмом, підтверджуючи тим самим автентичне християнське вчення про те, що людина стає духовною завдяки участі Духа, а не через позбавлення та знищення тілесності. Він відкидає концепцію духовного за

природою як протипагу матеріальному. Засобами досягнення духовного стану Соловйов називає молитву, піст, милостиню [1, с. 160-168].

Більшість філософів, такі як М. Бердяєв, О. Лосєв та інші, високо оцінювали його творчий внесок у розвиток світової філософії. Соловйов стверджував творче начало в людині, але попереджав про небезпеку тріумфу сил зла і руйнування, про можливість перетворення суспільного життя в пекло. Проживши своє життя, Соловйов дав багато цікавих ідей, які актуальні і досі. Пропускаючи свої думки через сито релігійного світогляду, він показував, що кожна людина – це індивід, щось особливе, який не відповідає ніяким константам. Кожна людина унікальна і кожна людина несе щось своє, погане це чи, навпаки, добре. Але за допомогою цього світ міняється, ніщо не стоїть на місці і все що нам дається – все важливе, за щось воно відповідає. Без цього ми були б копією один одного і нічого не несли, не змінювали світ і не було б прогресу [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергелес К. М. Антропологічні виміри православ'я: методологія дослідження, сутність та смисли: монографія / К. М. Вергелес. – Вінниця, 2017. – 300 с.
2. Соловйов В.С. Твори: У 2-х т. – М.: Думка, 1985.
3. Соловйов В. С. Сєнс любові // Соч .: в 2т. Т. 2. М .: Думка, 1988. С. 501-508.
4. Соловйов В. С. Духовні основи життя: Ламартис, 2009.